

Motion till riksdagen 2024/25:1153

av **Camilla Brodin m.fl. (KD)**

Utveckla vattenkraftens möjligheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den småskaliga vattenkraftens betydelse för att elförsörjningen värnas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den politiska styrningen av vattenförvaltningen bör ökas på det sätt som Vattenförvaltningsutredningen (SOU 2019:66) föreslog och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de regionala vattenmyndigheterna ska läggas ned och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en bedömning av kostnadseffektiviteten i olika åtgärder så att undantaget för mindre stränga kvalitetskrav kan tillämpas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU-rätten bör tolkas genom politiska beslut, främst i miljöbalken, men också i de två vattenförordningarna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla vattenförekomster med dammar bör KMV-klassas så att kravnivån sänks och andra samhällsintressen därigenom inte hotas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagtexten om att äldre rättigheter gäller bör preciseras ytterligare så att även dessa vattenkraftverk ska kunna omprövas för att få moderna miljövillkor och fortsätta sin verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i den nationella planen föra in att länsstyrelserna ska beräkna möjliga effektökningar liksom de andra elsystemsnyttor som följer därav och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ansökan om effektökning i samband med omprövning av miljövillkor ska handläggas som ändringstillstånd och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella planens riktvärden bör bli tvingande för myndigheterna och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även de mindre vattendragen i den nationella planen bör få ett individuellt riktvärde och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vattenkraften är den äldsta och viktigaste av våra energikällor. Många är byarna och städerna som växt fram i anslutning till olika sorters vattenkraft sedan den började användas under medeltiden. Det finns över 40 000 forssträckor i Sverige, varav ca 5 % i dag används för något av Sveriges ca 1 900 småskaliga vattenkraftverk. Tillsammans producerar de koldioxidfri el motsvarande 860 000 hushålls elanvändning per år.

Många svenskar bor än idag vid eller i närheten av en sjö eller damm eller ett vattendrag där vattennivån hålls uppe tack vare kraftverkens fördämningar. Utan dessa skulle vattenspeglarna försvinna, bryggor och båtar hamna på torra land, dricksvattenförsörjningen försvåras och översvämningar bli svårare att hantera.

Många lantbruk, industrier, samhällen, byar och städer har sedan urminnes tider på olika sätt använt vattnets kraft. Dessvärre har en vantolkning av EU:s vattendirektivs krav på den småskaliga vattenkraften lett till en överimplementering vilket har fått till följd att länsstyrelser och vattenmyndigheter beslutar om rivning av fullt fungerande kraftverk på löpande band.

Resultatet är att ekosystem, kulturmiljöer och livsviktig energiproduktion förstörs. Det är djupt beklagligt då klimatförändringarna är de största hoten mot den biologiska mångfalden och en rik fauna och flora i vattenmiljön – och vattenkraften är ett av de viktigaste verktyg vi har för en mer hållbar koldioxidfri energiproduktion.

Det är av största vikt i utformandet av framtidens regelverk för den småskaliga vattenkraften att komma ihåg det. Liksom att överallt där det finns vattenkraft är också vattendragen sedan medeltiden ”kraftigt modifierade” och ska också klassas så. Den planerade omprövningen kan inte utgå från en skev bild av ”jungfruliga vatten”, som om landskapet inte förändrats under de senaste 1 000 åren. Den måste utgå från dagens situation där vi använder vattnet för elproduktion, som dricksvatten, för bevattning, i industriproduktion, för rekreation och för fiske och inte minst ser det som en del av vårt kulturarv. Det finns många goda anledningar att värna och utveckla den småskaliga vattenkraften.

Tidöavtalets avsnitt om vattenkraften innebär att politiken äntligen sätter stopp för vattenförvaltningens systematiska strävan att minska den storskaliga vattenkraftproduktionen och att riva alla småskaliga vattenkraftverk. I ett läge där alla är överens om att Sverige behöver mer el, inte minst för att av klimat- och miljöskäl elektrifiera industri och transporter, fortsätter dessa myndigheter att driva en linje där den lokala vattenmiljön står över inte bara elförsörjningen utan också alla andra samhällsnyttor som bygger på den småskaliga vattenkraftens oftast månghundraåriga dammar.

Vattenmyndigheterna som är belägna på fem länsstyrelser och har uppdrag av regeringen att genomföra EU:s vattendirektiv bör läggas ned och deras verksamhet kan med fördel överföras till Naturvårdsverket och Jordbruksverket. I de relaterade

uppgiften bör införlivas ett främjandeuppdrag gentemot de näringar som verkar inom hav och vatten. Främjandeuppdraget bör förtydliga att verksamheten inte bara ska kontrollera att regler följs utan att den även ska göra det lättare för och stödja företagen.

Att riva ut den småskaliga vattenkraften minskar elproduktionen med närmare 5 TWh, som till största delen produceras i södra Sverige under vinterns högladdtid, det vill säga när vi behöver kraften som mest. Myndigheternas krav på den storskaliga vattenkraften ser ut att innebära en produktionsminskning på 7–8 TWh.

I båda fallen minskar också den reglerförmåga som blir allt viktigare i takt med att alltmer sol- och vindkraft ansluts till nätet. I stället för att som den tidigare regeringen köra över äganderätten och låta myndigheterna riva ut 12–13 TWh vattenkraft, kan den i stället ökas i befintliga kraftverk med 5 TWh i de mindre och 7–8 TWh i de större. Det förbättrar inte bara elförsörjningen med ca 25 TWh, utan det innebär 35 % mindre utsläpp av växthusgaser.

För att vattenkraften – inte minst den småskaliga – ska få fortsätta ge sitt bidrag i Sveriges elmix är det viktigt att följande ingångsvärden får styra den fortsatta processen:

1. Riksdagen ska tydligt peka ut vattenkraftens betydelse för att elförsörjningen ska värnas och utvecklas.
2. Den politiska styrningen av vattenförvaltningen bör öka på det sätt som Vattenförvaltningsutredningen (SOU 2019:66) föreslog.
3. En nedläggning av de regionala vattenmyndigheterna.
4. Det bör göras en bedömning av kostnadseffektiviteten i olika åtgärder så att undantaget mindre stränga kvalitetskrav kan tillämpas i så stor utsträckning som möjligt.
5. EU-rätten bör tolkas genom politiska beslut, främst i miljöbalken, men också i de två vattenförordningarna.
6. Alla vattenförekomster med dammar KMV-klassas så att kravnivån sänks och andra samhällsintressen därigenom inte hotas.
7. Lagtexten om att äldre rättigheter gäller preciseras ytterligare så att även dessa vattenkraftverk ska kunna omprövas för att få moderna miljövillkor och fortsätta sin verksamhet.
8. I den nationella planen bör det föras in att länsstyrelserna ska beräkna möjliga effekttökningar liksom de andra elsystemsnyttor som följer därav.
9. En ansökan om effekttökning i samband med omprövning av miljövillkor ska handläggas som ändringstillstånd.
10. Den nationella planens riktvärden ska bli tvingande för myndigheterna.
11. I den nationella planen ska även de mindre vattendragen få ett individuellt riktvärde.

Camilla Brodin (KD)

Larry Söder (KD)

Magnus Jacobsson (KD)

Kjell-Arne Ottosson (KD)